

BUITEN

10^E JAARGANG N^O. 7.

ZATERDAG 12 FEBRUARI 1916.

Foto C. Steendergh.

DE GROOTE MARKT MET MARTINITOREN TE GRONINGEN.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE GROOTE MARKT MET MARTINITOREN TE GRONINGEN.	
ILLUSTRATIE	BLZ. 73
TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN. UIT HET FRANSCH	
VAN GASTON LEROUX (7).	74
VALENTIJNSDAG, DOOR F. W. DRIJVER	75
HET KASTEEL CHALOEN, DOOR S., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 76-80
BANGE NACHTEN, DOOR MAURITS PEETERS	BLZ. 78
DE ONTHOPHAGEN, DOOR J. H. FABRE, (VERT. DOOR G.	
H. PRINSEN GEERLIGS)	79
EENZAME NACHTEN, (GEDICHT), DOOR J. VAN ROSSEM	81
ONTWERP EENER MODERNE SCHOONHEIDSLER VOOR DEN	
TUINAANLEG, DOOR LOUIS VAN DER SWAFLMEN, GE-	
ILLUSTREERD	BLZ. 81-83
DE WATERSNOOD. ILLUSTRATIES.	BLZ. 84
DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCH VAN RICHARD	
WASHBURN CHILD (28)	84
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

TERUG UIT HET RIJK DER DOODEN

Uit het Fransch van GASTON LEROUX.

(7) IX.

WAT GELOOFWAARDIGE, BEKENDE GELEERDEN ONDER
HET DEJEUNER KUNNEN BEWEREN.

„SAPPERLOOT, wat ziet u er lief uit!” riep vader Moutier. „Dus u wilt niets van mijn kooksel weten?”

„U moet alles zelf opeten, veelvraat”, antwoordde Fanny en stak haar mooie handjes naar haar man uit, om ze te laten kussen.

„Ben je daar, lieveling? Het lijkt wel, Heer en Meester, of ik je in geen weken zag! Waarom ben je vanmorgen weggegaan zonder mij een kus te brengen?”

„Om de eenvoudige reden, dat ik je niet wakker wilde maken: ik ben al zoo vroeg op pad gegaan!”

„En wat heeft u uitgevoerd, dokter? Waarom is u vanmorgen niet bij ons gekomen? U had ons kunnen helpen om revanche te nemen. Wij hebben met de dames kolf gespeeld en u doet dit zoo goed. U is zoo licht als een balletje, inderdaad!”

„Spot niet met me, schoone dame, ik heb vanmorgen den tijd niet nutteloos laten voorbijgaan. Ik heb met uw echtgenoot over geestverschijningen getwist en ik ben toen onze arme krankzinnige gaan bezoeken.”

„Heeft u mevrouw Saint Firmin een bezoek gebracht?” vroegen verbaasd Fanny en Jacques tegelijk.

„Ja zeker, ik wilde haar ten slotte alles laten opbiechten. Enkele woorden die uw man mij meegedeeld had, wekten mijn nieuwsgierigheid op, kortom, toen ik je verliet, beste vriend, ben ik naar de villa aan het water gegaan. Ik werd zonder eenige moeilijkheid toegelaten. De jonge vrouw lag met hevige koorts te bed en 't was zeer noodzakelijk, dat haar iets voorgeschreven werd. Saint Firmin zelf was zeer blij, bij het consult tegenwoordig te kunnen zijn. Niettegenstaande dat, heb ik er hem toe kunnen bewegen weg te gaan en mij met de zieke alleen te laten. Zij heeft mij alles verteld. . . . de gebeurtenis van dien nacht. . . . de terugkeer der verschijning, de vlucht naar het kasteel. Ditmaal ben ik diep in het vertrouwen van dit zonderlinge zieltje gedrongen en ik heb haar laten bekennen, wat ik reeds vermoedde, namelijk dat zij haar man verdenkt van André vermoord te hebben! Niets meer en niets minder dan dat. Zij heeft me bovendien verzocht dit u ook te vertellen in de hoop, dat u haar zooveel mogelijk komt bezoeken en dat u Saint Firmin overhaalt, haar te laten gaan. Zij heeft mij verklaard (hetgeen, beste vrienden, mij nog

meer versterkt in mijn opinie die ik over den toestand van 't arme schaap had), zij heeft mij verklaard, dat het haar heelemaal niet verwonderde dat de geest van André haar vertelde, dat hij in een automobiel vermoord was, omdat meneer Saint Firmin, den dag na André's vertrek, te Juvisy een automobiel gehuurd had, den geheelen dag weg was gebleven en nooit had willen zeggen, waar hij dien dag geweest was! Zij is overtuigd, dat Saint Firmin met uw broer samen is geweest, hem gedood heeft en toen weer is gaan pennelijken op zijn gezegeld papier!

Ik heb 't arme vrouwtje, want ze is werkelijk beklagenswaardig, daarop geantwoord: U merkt wel weer, dat alles, wat u mij vertelt geen steek houdt! U rijmt dit allemaal in uw hoofdje te zamen en u gelooft er heilig en zeker aan! 's Nachts komen uwe hallicunaties u vertellen, wat u overdag heeft uitgebroed. Zoo komt u aan 't verhaal van de geestverschijning en de automobiel. Als meneer Saint Firmin den dag na André's vertrek niet bij uitzondering een automobiel had genomen en u 't niet geweten had, dan zou de geest u nooit over een automobiel gesproken hebben, dat is duidelijk!”

„Wat heeft zij u geantwoord?” vroeg Fanny.

„Was ik maar dood!” heeft zij gezegd.

„Arme stakkert, ik ga vanmiddag naar haar toe!”

„Het grappige in deze treurige geschiedenis is wel”, merkte Jacques op, „dat de dokter, die zijn tijd doorbrengt met ons aan geesten te doen gelooven als we gezond zijn, alle mogelijke moeite doet dat zotte idee uit onze hersens te verjagen, als we ziek zijn!”

„Maar je wilt toch niet, beste vriend, dat ik de geestverschijningen van mevrouw Saint Firmin vergelijk met die van William Crookes!”

„Ik wil je wel zeggen, wat mij betreft. . . .”, begon Jacques, maar de dokter verzocht hem te zwijgen als hij prijs op zijn vriendschap bleef stellen.

„Kom, laten wij niet boos meer op elkaar worden!” gaf Jacques toe, „want we waren boos op elkaar, lieve Fanny, die goeie, beste dokter wilde me gewoon worgen”

„Het brengt me buiten mezelf, mevrouw, dat uw man met zijn glimlachjes steeds blij geeft, aan mijn oprechtheid te twijfelen!”

„Wel, beste man”, hernam Jacques, „ik twijfel niet aan uw oprechtheid, maar uw oprechtheid is niet bepaald de wetenschap en als u, zooals daar straks, beweert: dat iemand wetenschappelijk dood is en u hem wetenschappelijk kan doen herleven, heb ik toch wel 't recht erom te lachen”.

„Neen, meneer, daar heeft u niet 't recht toe!”

Vader Moutier was plotseling in edele verontwaardiging ontstoken, schoof de bril op zijn voorhoofd, zoodat zijn groote uitpuilende oogen te zien kwamen, en grabbelde koortsachtig in de zak van zijn jas. Weldra kwam een dikke portefeuille van zwart marokijn leder te voorschijn, die hij open deed en waaruit hij een geelgeworden kranten-uitknipsel nam, dat hij verheugd onder de neus van den verbaasden Jacques en van Fanny hield. „Neen, meneer, u heeft er niet het recht toe! Ik heb, om u te beschamen, tusschen de papieren die ik naar hier meebracht, om aan de eerste aflevering van de *Astrale Geneeskunde* te kunnen werken, dit blad van de *Matin* teruggevonden, wat, naar ik hoop, een einde zal maken aan uw twijfel en aan uw glimlach, meneer de scepticus. Na lezing hiervan hoop ik, dat u mij niet meer als een kwakzalver zult behandelen”.

„Maar ik heb u nooit als een kwakzalver behandeld!”

„U heeft 't gedacht! *Silentium*. Dit dateert van 17 September 1909 en het hoofdartikel luidt: *Een déjeuner van geleerden* en als bij-titel lezen wij het volgende: Men sprak over de vivisectie der ter dood veroordeelden en de verwachting werd uitgesproken dat menschen weer tot 't leven terug gebracht konden worden”.

„Sakkerloot!” zei Jacques.

„Toe, lieveling, wees ernstig”, verzocht Fanny vriendelijk.

„Bij dit déjeuner verklaarde de Directeur van de *Astrale Geneeskunde*, dat mannen van groote wetenschappelijke beteekenis en van talent naar Amerika moesten uitwijken, omdat zij in Frankrijk voor te vooruitstrevend, voor te ondernemend, werden gehouden, kortom, omdat ze niet begrepen werden. Ik heb dokter Carrel genoemd”.

„Wel bekend”, zei Jacques.

„Ja, nu kent men dokter Carrel, omdat Frankrijk eindelijk wel trotsch moest wezen op zijn bewonderenswaardige ontdekkingen! Luister, wat dokter Carrel aan dit déjeuner zeide. Ik lees voor, wat in de *Matin* staat: Ik zal geenszins aarzelen te vragen, sprak op zijn beurt dokter Carrel, dat men mij, met zijn volle toestemming, een ter dood veroordeelde levere, om 't mij mogelijk te maken proeven op hem te doen, die niet dooddelijk behoeven te zijn, maar die zeer nuttig kunnen wezen voor de hedendaagsche chirurgie. Welke proeven zouden dit zijn? Voor alles is voorzichtigheid aanbevolen, maar er moet zonder ophouden gezocht worden naar méthodes om organen en weefsels te behouden en naar het geheim om ze te doen herleven.

Ik bedenkt niets, lees maar, „om ze te doen herleven”.

En tusschen andere onderwerpen in, zei dokter Tuffier aan dit déjeuner aangaande den Dood en de herleving der weefsels:

„Het zouden vermetele chirurgische operaties zijn. Gij weet, dat de annalen der chirurgie reeds vier of vijf hartmassages aanhalen, die tot de stoutmoedigste pogingen behooren. In een geval van hartwondverschijnselen, als een revolverkogel bijvoorbeeld in een hartkamer is gedrongen, komt het voor, dat het hart-

vlies, het hartzakje opzwellt, het hart samenperst, dat dan stil staat en ophoudt te kloppen. Men kan dan een opening in de borst, een insnijding in het hartzakje maken en 't hart masseren. De bloedsomloop, die opgehouden had, begint langzamerhand weer. Het in de aderen gestolde bloed vloeit naar het hart en herneemt zijn weg naar het hartzakje. De doode man herleeft! Hij leeft! Hij kan genezen!" *)

Aldus heeft dokter Tuffier gesproken en ik veronderstel, dat ik er niets aan behoef toe te voegen", besloot vader Moutier, terwijl hij het uitknipsel zorgvuldig in zijn reusachtige portefeuille wegborg.

Maar hij zei toch nog: „Ziezoo, beste vriend, het is dus tegenwoordig wetenschappelijk bewezen, dat men uit het rijk der dooden terugkeeren kan!"

„Dokter, ik vraag u om vergiffenis", verklaarde Jacques en stak hem zijn hand toe, „en laten wij nu het kippetje met parmezaansche kaas gaan eten! maar als brave levende menschen, die de dooden een oogenblik laten rusten, nietwaar dokter?"

X. JACQUES' PRIKKELBAARHEID.

Toen Jacques na het déjeuner weg wilde gaan, zei Fanny met een allerliefst pruilmondje:

„Jij bent ook niet nieuwsgierig uitgevallen, darling. Waarom ben je gisterenavond zoo plotseling van mij vandaan gelopen en hebt mij met dat bedroefde vrouwtje alleen gelaten, zonder je meer om je Fanny te bekommeren! Waarom vraag je me zelfs niet eens, wat zij gezegd heeft, toen je weg was?"

„Omdat de echtelijke twisten tusschen meneer en mevrouw Saint Firmin me totaal onverschillig laten, versta je, mijn mooie, lieve Fanny?"

„Wat zeg je dit zonderling tegen me, lieveling! Je lijkt wel boos!"

„Ik ben niet boos, maar je kunt wel denken, dat het mij waarschijnlijk te veel wordt! Je kunt toch wel begrijpen, dat ik het onaangenaam vind, André belachelijk te zien maken door die dwaze verhalen".

„Lieve man, hij wordt er nog meer in gehaald, helaas, dan je weet!" antwoordde Fanny, kneep de lippen op elkaar en toonde dadelijk door haar gereserveerde houding, dat Jacques' toon haar gekwetst had.

„Verklaar je nader!"

„Ik ben bang je op te winden, darling!"

„Integendeel, maak gebruik van 't oogenblik, dat ik 't toch al ben en laten wij er dan verder over zwijgen! Wat heeft die kleine dwaas nog meer bedacht?"

„O, wat ik je nu zal vertellen, behoort niet tot het rijk der verbeelding! Het is heel gewoon de ware geschiedenis van André's vertrek. Wil je ze hooren?"

„Ik luister naar je!"

„Het is heel begrijpelijk. Hoor, wat er gebeurd is. Saint Firmin had een paar bijzonder interessante bladzijden uit de correspondentie van zijn vrouw en je broer gevonden. In die brieven was sprake van een zuiver platonische, moreele liefde, maar daar er ook in gesproken werd van een volmaakt geluk, dat zeker hun deel zou worden na den dood van den ouden vrek, heeft deze niet willen gelooven, dat zijn vrouw, met een dergelijk voornemen bezield, hem trouw kon blijven. Overtuigd de meest belachelijke echtgenoot te zijn, werd hij eensklaps de meest tragische, en op een avond, dat hij vroeger dan gewoonlijk in de villa kwam om te eten, vond hij er André, die Martha's hand teeder in de zijne hield; hij zwoer met de duurste eeden, dat hij zijn vrouw als een ziek dier zou dooden, als André nog niet dienzelfden avond uit het land zou verdwijnen. Saint Firmin bezat de brieven. André moest toegeven.

Om Martha's leven te redden, beloofde André dadelijk alles te doen, wat hij wilde. Toen trad oogenblikkelijk de notaris in de plaats van den beleedigden echtgenoot en nadat Saint Firmin André naar zijn studeervertrek meegenomen had, regelde hij met hem alle noodzakelijke stukken, omtrent het beheer zijner goederen en van de fabriek tijdens zijn afwezigheid. Ziedaar de ware toedracht. Ik geloof ook wel, dat de rest fantasie is, uitgedacht door de hersens van de arme Martha. 't Schijnt wel dat zij martelares is! Er gaat geen dag voorbij, of haar man duwt haar deze zin onder den neus: Hij komt niet meer terug! niet meer, niet meer, niet meer, niet meer terug! Hij komt niet meer terug, omdat hij hem vermoord heeft, denkt zij, maar jij denkt dit toch niet, wel lieveling? Jij denkt altijd nog, dat je beste broer leeft, hè?"

„Ja, Fanny, dat denk ik, of ik hoop het tenminste". Met somber gelaat stond hij op.

„Wat, ga je weg zonder mij een kus te geven?"

Hij kustte haar. . . . Toen hield zij hem met haar kleine handjes op zijn breede schouders tegen, keek hem diep in de oogen en zei:

„Jack, kan je je lieve vrouwtje vertellen, waarom je dat glas gisteren gebroken hebt, toen die krankzinnige ons is komen vertellen, dat André in een automobiel vermoord is?"

„Omdat ik", antwoordde Jacques doodkalm, „hevig ontroerde bij de gedachte, dat die krankzinnige op mij doelde! Zij wist, dat ik mijn broer op den morgen van zijn verdwijning naar Parijs heb gebracht, en in haar dwaasheid was zij er toe in staat, mij te verdenken".

„Dan zal 't je genoeg gedaan hebben, uit den mond van den dokter vernomen te hebben, dat zij, wat dat aangaat, haar man beschuldigt".

„Maar wat kan mij dat schelen? Ik was eerst verrast door een dergelijke overtuiging, maar een gek blijft een gek, is 't niet? en als ik in Saint Firmin's plaats was, zou ik haar allang hebben laten opsluiten. Als hij niet oppast, zal zij hem nog laten guillotineren. Tot ziens, Fanny!"

„Good by, dear!"

* * *

Dadelijk na zijn vertrek schelde Fanny haar kamenier en gaf bevel de auto voor te laten rijden.

„Ik zal vroeg terugkomen", zeide zij tegen Kathérine, „ik ga naar Parijs. Ik moet in de Rue de la Paix gaan passen. Wil je dit tegen meneer zeggen, als hij zich over mijn afwezigheid ongerust maakt?"

Mevrouw Jacques Munda de la Boissière liet zich werkelijk, zoodra zij te Parijs was naar haar kleermaker brengen, maar tegen haar gewoonte in, bleef zij er slechts een oogenblik. Vandaar begaf zij zich naar de magazijnen, waar de gloeikousjes merk „de Reiger" verkocht werden, en waar zij bijna nooit kwam. Zij waren op den hoek van de place du Louvre en de rue de Rivoli. De inrichting was zeer weelderig en vooral 's avonds verblindend! Het was een waar lichtpaleis! Wanneer Jacques en zijn vrouw zich een enkele maal overdag beiden in Parijs bevonden, haalde Fanny daar haar man af, en daardoor had zij kennis gemaakt met enkele eerste bedienden.

Dien middag sprak zij den hoofdboekhouder aan, die een der oud-gedienden van de zaak was.

„U kunt mij een dienst bewijzen, meneer Gordas", zeide zij tegen hem.

„k Ben geheel tot uw dienst, Mevrouw".

„Er wordt hier vanavond een pakje voor mij uit de rue de la Paix bezorgd. Wilt u ervoor zorgen, dat een van de vrachtautomobielen, vóór ze naar „de Reiger" terugkeert, het bij mij aanbrengt?"

„Natuurlijk, Mevrouw!"

„En dat er voorzichtig met 't pak omgegaan wordt, want het is breekbaar, weet u!"

„O, u kunt op mij vertrouwen!"

En alsof ze iets heel doodgewoons vroeg, zeide zij, vóór ze wegging:

„Gaat 't nog altijd goed met de „Reiger"-kousjes?"

„O, Mevrouw, hoe kunt u dat nu vragen?"

„En is u zelf tevreden, is u niet te vermoeid?"

„O, Mevrouw, werk is er genoeg. Wij werken van 's morgens af door", antwoordde de bediende wat verwonderd.

„Hoe laat komt u 's morgens?"

„Wel, om negen uur!"

„Om negen uur, nu dat is een fatsoenlijke tijd; Hé, zijn de magazijnen pas om negen uur open?"

„Nooit vroeger!"

„Nooit, maar als mijn man nu bijvoorbeeld eens vóór negen in 't magazijn wilde wezen?"

„Dat zou hij niet kunnen, Mevrouw, neen, dat zou hij niet kunnen! De ijzeren winkelramen worden niet eerder dan klokslag negen uur opgehaald, *er is niemand die dit voor dien tijd kan doen!* Maar als u echtgenoot, maar als uw echtgenoot, Mevrouw. . . ."

„Neen, neen, meneer Gordas, stel u gerust, u hoeft niet vroeger op te staan. Ons gesprek is zonder eenige bijbedoeling, ik dacht maar, dat u eerder opende. Dat is alles! Tot ziens, meneer Gordas! En u denkt aan mijn boodschap, nietwaar?"

„Zeker, Mevrouw!"

(Wordt vervolgd).

VALENTIJNSDAG.

14 FEBRUARI.

Deze dag is gewijd aan de nagedachtenis van Valentinus, die in 't jaar 362 den marteldood stierf, naar men verhaalt, op de plek, waar, volgens de oude sage, de wolvin Romulus en Remus zoogde. Intusschen verwijzen de gebruiken, op dezen dag in zwang, naar het oude feest der Lupercaliën, hetwelk met den sterfdag van den heilige samenviel.

Aan het ruwe spel van 't kat-kneppelen ligt waarschijnlijk geen andere gedachte ten grondslag dan het verdrijven van de, gedurende den winter heerschappij voerende, maan uit haar rijk van duisternis, welk laatste verbeeld wordt door de ton. Immers, zooals de Schotsche dichter Buchanan (begin 16^e eeuw) zegt: „Op 't feest van Valentijn keert het licht terug, elke vogel kiest zich een gevleugelde vriendin, ieder kiest zich een wijfje".

In sommige streken van Frankrijk en Duitschland, maar vooral in Engeland wordt de feestdag van den „patroon der verliefden" in eere gehouden. Op het eigenaardig volksgeloof, dat het eerste meisje, hetwelk een jonkman op Valentijnsdag ziet, zijn vrouw zal worden — geen wonder dat de meisjes dien dag vroeg uit de veeren zijn! — zinspeelt Shakespeare, als hij Ophelia laat zeggen:

To morrow is St. Valentine's day,
All in the morning betime
And I a maid at your window,
To be your Valentine.

Morgen is het Valentijnsdag, bij 't ochtend krieken kom ik aan uw venster, verheugd uw Valentine te zijn.

F. W. DRIJVER.

*) Zie de „Matin" van 17 Juli 1909.

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL CHALOEN. SLOTBRUG EN VOORPOORT.

HET KASTEEL CHALOEN.

VAN Valkenburg — het druk bezochte Valkenburg — hadden we de laatste huizen achter ons gelaten. Nog enkele geluiden vernamen wij van vroolijke uitgaansmensen, die te voet of op fietsen juist toen wij het dorp verlieten, het binnengetrokken waren om een tocht naar de rots-woningen, en de, in veelheid voorradige, vroolijke buitencafé's met terrassen te ondernemen. Een gillette klonk nog aan een fietsend juffertje op zijn Zondagsch, dat slipte, of door een vergezellenden jonkman geplaagd werd; gezang van een groepje vroolijke burgermenschjes, die pot verteerden, klonk; een brik, met meisjes van een kostschool boordevol, rammelde over het harde voetpad ineens tusschen de huizen in, dat het meer dan luidruchtig was, en zenuwstorend werken moest op de buiten zittende gasten der hôtelletjes, die hier des zomers lucht, gezondheid en geestkracht komen zoeken.

Thans was ik op den stillen buitenweg, en met de stilte kwam eerst de overdenking mij ontstellen, dat zulk een zomersch kermisdorp een onaangenaam tijd-verschijnsel is vanwege deszelfs luid-

ruchtigheden. Ik voel niet veel voor deze wonderlijke plezierinstellingen, en stond op het punt, eenige verwenschingen te mompelen, toen ik bedacht dat zulke banaliteiten te verwenschen, al even banaal is als de banaliteiten zelve, en ik bovendien nu wel wat anders te doen had dan iemand of iets ter wereld te verwenschen... of ook maar niet goed, of niet edel, of niet best te vinden. Want ik was reeds in een stemming geraakt zoo voortreffelijk, en zoo humaan, en zoo zacht-geestdriftig, dat de heele wereld en alles wat erop leefde, mij lief was. Deze stemming was gewekt door den aanblik van het verrukkelijk landschap, dat bij het verlaten van het dorp, daar zoo ineens vlak voor me lag.

Ik wandelde langs de slanke, driftige Geul. Dit riviertje is hier een beek gelijk. De boorden vloeien over van verrukkelijkheden: geboomten, struikgewas, zoo rijk en overvloedig; fraaie landhuizen met heerlijke tuinen. De lijnen van de heuvels zijn zwierig en hunne kleuren zijn liefelijk in het middaglicht.

Het is prachtig helder weer. Een zuiver blauwe lucht overwelt het schoone groene landschap. Men ziet forsche bosschen, gladde weiden, zacht wuivende korenakkers en gele en bruine wegen wijzen naar de verten.

Ik kom zeer schaars mensen tegen. Een reizend koopman torst welgemoed zijn zware pak, en vordert neuriënd op den langen verlaten weg; soms kijkt hij eens om zich heen naar het landschap, dat hem wel lijkt aan te staan; en ik bedenk, dat het toch wel mooi is, in zoo'n moeizaam leven nog aandacht voor het schoone te hebben, en te genieten van wat de aarde zoo gul aan een elk biedt, — aan een elk, die het waardeeren kan. Ik kom voorbij een huisje, waar twee kinderen voor de deur touwtje springen, en daarbij zoo zoet een liedje zingen als men ten onzent, in de noordelijke buurten van Holland, niet kent. De kinderen zijn diep bruin van gelaatskleur, hun haar is geel en droog van de zon, en de blauwe oogen hebben die flauwe uitdrukking, welke men menigmaal waarnemen kan bij lieden, die in den heeten zomerdag buiten leven. De bruine voeten der kleuters, — ferme gezonde voeten van natuurlijken vorm, met lange, beweeglijke teenen als vingers; voeten die nooit in knellende misvormende schoeisels gekneld waren, — tippelen en schuiven luchtig over het zwierende koord, wanneer dit nabij de kasseide die voeten ontmoet na een korten, snellen omgang door de lucht. Mijn nadering stoort de kinders. De zwaai van het koord verslapt: het zinkt met een onzuiveren boog neer-

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL CHALOEN.
VOORPOORT EN SLOTBRUG, VAN HET KASTEEL AF GEZIEN.

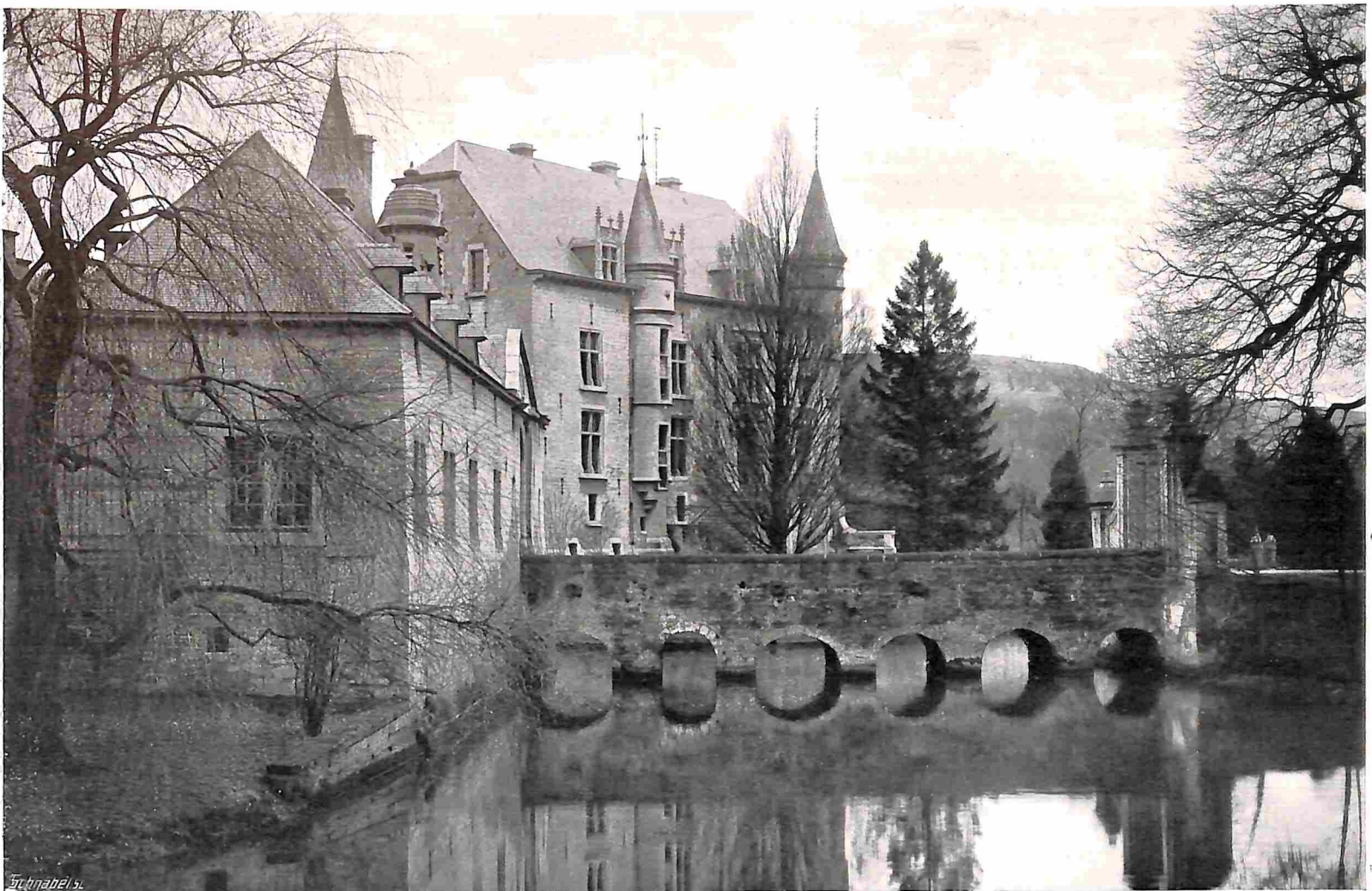

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL CHALOEN MET SLOTBRUG, GEZIEN VAN HET WESTEN.

waarts achter de gladde, bruine beentjes. Vier flauwe blauwe oogjes richten zich op me, en schuw en schichtig vlieden de kinderen het huis in. Ik wandelde, een weinig verbaasd om zooveel schuwheid, voort, en lang hoorde ik nog achter mij de half schreiende, half lachende nerveuze kinderen.

De weg liep voort tusschen begroeide lieve heuvelen, geel tintelende graanvelden, vonkelend groene boomengroepen, en eenzaam in de verte lag een oud en zwijgend landhuis. Al voortwandeling, zie ik in een weeke kromming van den weg aan mijn linkerhand een groep zware lindeboomen. Naderend, bespeur ik daaronder een groot crucifix, met ter weerszijden een beeld: de maagd Maria en de apostel Johannes. Dit is een zeer romantische hoek, schijnbaar verloren in de boschrijke buurtschap. Ik sloeg, recht vóór het crucifix den zijweg op, en zie, de lieflijkheid van het landschap bestaat thans niet meer in louter schoone vergezichten, doch komt bij elke schrede mij meer nabij. Het schoone wordt met de hand te vatten. Men ziet het niet meer van buiten, dat is als een belangstellend, bewonderend kijker, neen, men is er middenin, men wordt er een deel van, het lijkt gaandeweg een openbaring van natuurlijke verrukkelijkheid, en in het hart van deze aanminnige wereld moet het kasteel Chaloen nu liggen.

Een laan van gracieuze lorkeboomen ligt vóór me; in een lange reeks staan deze wonderbaarlijke fraaie wezens in hun smaragd-groene gewaden gedrapeerd, terwijl in soepele wijde plooiën de groene mouwen van hun uitgestrekte armen afhangen. Op de glooiende, groene vloeren staan de bloeiende appel- en pereboomen met hun sneeuw witte en zachtroze vachten, en die weidsche boogarden lijken wel een reusachtig rosarium; tuinen liggen tegen de hellingen, als forteressen; hoge eikenhagen gelijken muren, waarbinnen de puntige popels als haaksche torens omhoog reiken, en de lager olmen en berken als vaste betranste gevels zijn. Platanen met hun grillige, bij het minste tochtje speelsche bladen stoeien zachtjes en ingetogen om de vaste groene burchten henen. Ginds staan, of gaan zwijgend grazend de bonte runderen rond, tot aan den buik in het hoge gras, zoodat het wel lijkt of ze in een groen wed badend staan te drinken. Als reusachtige aigretten steken de coniferen hier en daar uit het gelijk veeren kruivende grasland op.

Welk een wereld om in te leven. Welk een machtige weidsheid en edele intimiteit tevens. Hier ligt tooverachtig, als slechts in de schitterende verbeelding van een kind bestaan kan: het kasteel Chaloen.

Door een ruime poort loopt men vanzelf, langs een oude boerderij („le vieux moulin” genoemd) het kasteelplein op, dat door geen muur omgeven is, maar door louter bloesemhagen, bloemenperken, die langs het glanzend grachtwater bloeien en leven en fonkelen. Die grachten zijn breed als vijvers, en er ligt, tegen dien feeërieken achtergrond van louter bloemen een witte boot met oranje randen afgeboord, donker oranje op rood af. Het moet een onvergankelijk genot zijn op zulk een watertje tusschen

zulke met bloemen overdekte oevers te spelevaren, in den avond, wanneer de edele stilte nog dieper relief aan al dit schoone geeft en de lucht erboven fonkelt als een teeder-gloeïende opaal.

Het kasteel is, van hier gezien, zeer fraai, de statige hoektorens rijzen slank en krachtig omhoog, de voorgevel vertoont een mooie, sobere vlak-verdeeling. Een bordes met fraai smeedijzer hek, in het midden leidt naar een opene toegangspoort. De kleur der zandsteen is diep levendig grijs; te allen kant zijn er boomen tegen opgeleid. Op den grijzen machtigen muur vóór mij is een teedere rozelaar; die lijkt een meisje dat tegen een grijsaard leunt.

Ik bezie van naderbij het schoone huis eens, en kijk om mij henen of ik niemand bespeur die mij te woord kan staan. Thans bemerk ik tuinlieden aan het werk op de gazons een weinig terzijde van het kasteel, en een heer, die met hen spreekt, ontwaar ik in hunne nabijheid. Ik stap naar dezen heer toe, stel mij voor, en geef mijn verlangen te kennen het kasteel eens te zien. Deze heer is de graaf De Villers. Op de meest innemende wijze wil hij mijn verzoek in.

Wij wandelen het voetpad langs de heerlijke woning om. Wat de geschiedenis van het kasteel aangaat, daarvan is heel weinig te verhalen, — zoo deelde de graaf mij mede, — daar in het jaar 1575 een groot gedeelte ervan verbrand is, ook het archief. Een steen in den gevel onder het bordes, verhaalt ons daarvan. De oude molen zou, naar geloofwaardige bescheiden, in de bibliotheek van Luik gevonden, uit de 12e eeuw dateeren. De ringgracht, welke vroeger, zooals bij alle kasteelen in dezen trant, vlak langs de muren lag, is gedempt, en een verrukkelijk vruchtbare grondlaag is daardoor in de onmiddellijke nabijheid van het slot verkregen.

De graaf De Villers zelf, de tegenwoordige heer en bewoner, liet het kasteel restaureeren en is daarmee zeer gelukkig geslaagd. Dit geschiedde in het jaar 1893. Op de oude fondamenteen werden nieuwe muren opgetrokken, nieuwe torens werden in den stijl der oude nog bestaande bijgebouwd. Al pratend wandelden wij verder, en de graaf toonde mij in het oude gedeelte van het gebouw een plaats, waar de dikte der muren te zien was. Het was verbazingwekkend. Wij maten eens. De dikte was ruim anderhalve meter. Dan voerde mijn beminnelijke gastheer mij een onderbouw binnen, de oude gevangenis; een hechte en zekere verblijfplaats, doch thans voor zachtzinniger doeleinden gebezigd: bewaarplaats voor tuin-rommel. De indeeling der muren is bijzonder fraai, een reeks welgevormde vensters is er oordeelkundig in geplaatst, en op menige plaats is de verdeeling en vorm van het oude gedeelte zóó zuiver gevolgd, dat het nauwelijks van het nieuwe te onderscheiden is. De statige torens, de schoone daklijnen, de prachtige vensters maken een grooten indruk op wie, als wij, daar aandachtig kijkend rondhenen wandelden. Maar wat verreweg het meest u aangrijpt, is de ligging, het landschap. Dat houdt uwen blik vast met zijne machtige bekooring.

De heerlijkheid Chaloen, in zijn geheel gezien, dat is dus het

kasteel met zijn zalige terrassen, zijn rijke tuinen, zijn glanzenden vijver, zijn frisch en schakeeringenrijk geboomte, — het is van een ongekennde heerlijkheid. Men spreekt wel eens, om een schoone omgeving aan te duiden, van een paradijs. Ik vind zulk een woord afgezaagd, vervelend, rhetorisch, en... toch weet ik geen enkel woord, hetwelk beter de schoonheid en kracht, de weidscheid en veelkleurigheid van dit land aanduidt dan dat woord: paradijs.

(Slot volgt).

S.

BANGE NACHTEN.

BOERKE Dries kon niet slapen. Aanhoudend keerde hij zich in zijn bed om; lag op zijn rug, op zijn buik, op zijn linker- of rechterzij. Hij wroette, stampte... maar rusten kon hij niet.

De oogen wijd open bekeek hij droomend het somber zoldergewelf. Blikte langs het venster, maar buiten was het nog stekedonker. De boomen stonden er als lange schimmen, de kruinen vol donkerte. De maan lachte nu en dan eens tusschen de zwarte, drijvende wolken en schoot hare blinkende schichten op Boerke's wezen. Dries lachte met dat zot gedoe. Maar als de maan weer achter een zwarte wolk gedoken zat en buiten alles duisterde, begon bij Dries die vreeselijke verveling weer, dat onrustig woelen in zijn bed.

Ten langen laatste kon Boerke het niet meer uithouden en kroop voorzichtig, over Treze, de legerstede uit. Monkelend wandelde hij door de kamer. Keek op 't uurwerk. Kwart over twee wezen de wijzers. Dries vloekte. Wat ging alles traag van nacht! Waarom kon hij nu niet slapen? Had gisteren toch heel den dag gewerkt? Was toch moe en afgemat ter ruste gegaan? Loensch bezag hij Treze, was heimelijk jaloersch, dat ze rustig kon voortslapen...

Daar opeens hoorde hij dat aardig gerucht weer. Doffe slagen in de verte, zich elkaar opvolgend, grommend... en de honden, uit de buurt, jankten weer zoo griezelig.

Angstig stapte Dries 't bed in. Trapte in zijn haastigheid op Treze.

„Potverdomme Dries, wa za de ga toch 'nen ezel van 'nen vent. 't Is al heel den nacht da ge zit te wroeten en te stampen. 'k Heb al twee keeren de dekens van den grond moeten oprapen. Blijft stil zulle, of ik wring aan leelijken kop van a rompe, broodziel!” schreeuwde Treze.

't Is gemeend dacht Dries en stopte zijn hoofd spoedig onder de lakens, bibberend van schrik, want hij meende dat haar grove hand zou volgen.

Zoo lag hij daar een wijle... hij kon het niet meer uithouden, hief den adem in, stak zijn kop eens boven om wat lucht te schep- en keek ook eens naar Treze of ze weer sliep.

Het gegrom in de verte en het ijsig gekerm der honden hielden altoos maar aan.

Boerke wist niet wat er van te peinzen. Dieven, moordenaars, brandstichters schoven voor zijn geest. Hij dacht dat zijn laatste uur geslagen was. Hij trok de beenen in, dook het hoofd onder de lakens. Maar weer zoo onnoozel als het kon zijn raakte hij Treze aan. Deze schrok, begon onbarmhartig op Dries te trommelen en te slaan dat ie schreeuwde van de pijn.

„Wat schelm, deugniet!” snauwde ze hem bitsig toe, ze schamelde weer de dekens over heur lijf en sliep in.

Boerke zuchtte, was blij dat ze er spoedig uitgescheiden was en... dat hij nog niet dood was.

Boem, boem, boem... ging het maar altijd in de verte en dat hondenkonsert... Neen Dries kon niet slapen en weer legde hij zich op zijn rug en keek door 't venster.

't Werd stilaan klaar en door de ruiten boorden de eerste morgenstralen, streelend de wanden der kamer. Een dikke, kille mist hing over het land en de boomen en de hagen en de struiken stonden zwart in dien vochtigen smoor.

Ha! een zucht kon Boerke niet weerhouden.

Heviger nu gromde en bulderde het kanon in de verte... Dries wist wel dat het oorlog was, maar... hier komen de brave soldaten toch niet, meende hij, we zijn beiden maar simpele mensches.

De damp kwijnde stille, de zon blonk boven den somberen woudkam en bekte de wolkjes met goud. De leeuweriken zongen al klimmend hun morgenlied en in de linden kwetterden en floten en speelden en huppelden vogels van allerlei stal en kleur. De hanen kraaiden er lustig op toe: „Maakt dat ge op zijt!”

Dries keek nu en dan eens naar Treze. Ze wekken dorst hij niet en opstaan... hij moest haar weer eens aanraken?

Eindelijk, Treze verroerde, opende de oogen en wreef ze met de handen, bezag Dries misnoegd en stapte het bed uit. Terwijl ze zich aankleedden gromde en keef Treze, ze balde de vuisten en... „als 't nog eens gebeurt, slaapt ge in den geitenstal”.

Treze stak het vuur aan en hing den ketel er boven. Dries stopte zijn pijp, zette zich bij den haard en tuurde mijmerend in de vlammen, die lijk lange, roode tongen hoog oplaaiden en den ketel lekten. Treze kloelde over den vloer van de tafel naar de kast, zette tassen op tafel, sneed boterhammen, terwijl Dries, als 't water kookte, den koffie opgoot.

Na het ontbijt ging Dries naar den geitenstal, bleef een wijle staan kijken naar de drie, mooie geiten, nam de spade en toog naar zijn veld. Daar gekomen staarde hij eens naar zijn woonste. Ze lag daar zoo schoone, nevens den diepen zandweg. De wit gekalkte muren, de groene vensterblinden en deuren met het vaal rosgroen rietendak, 't stak al zoo lief boven de goudgele stoppelvelden uit. En de vier groote linden, wat staken ze hun knoestige takken er over, 't was of ze zijn schamel hutteken tegen het onheil wilden beschermen dat komen kon!

Treze verscheen plots in de deuropening, haar dik lijf prangde tusschen de deurlijst. Vlug duwde Dries de schup in den grond, trok zijn veste uit en legde ze tegen den eikenkant, dien zijn land omheinde.

Treze stond op het geleg nu, de handen in de heupen... Kijk, nu stak ze heur knuist uit. Ze was kwaad, omdat hij niet voortwerkte. Maar Dries lachte in zijn baard met heur zotte gebaren. Ze kon toch niet aan hem.

Boerke kromde den rug en zwoegde nu vlug door. Zijn oogen volgden blijde het blinkend alm dat zacht de eerde in schoof en dan weer door zijn krachtige armspieren opgeheven werd, beladen met bruine aarde, zijn broodwinner.

En in de verte al maar door brulde, raasde het kanon, daar werd hevig gestreden, vloede het bloed bij stroomen, werden jonge levens geknakt, vaders van hun kroost gerukt... en Dries hier, werkte maar rustig voort...

Dikwijls keek hij eens naar zijn woonste ginder, nevens den diepen zandweg, naar het stuk dat omgegraven was en de stoppels die nog moesten bewerkt worden.

„Vanavond, ja, van avond, zou het klaar zijn”, en met die gedachte zwoegde Boerke weer voort. Hij werkte tot het zweet hem uitbrak over heel zijn lijf, bleef dan een poze rusten, ontknoopte zijn hemd en liet den wind vrij spelen op zijn borste. En Treze ginder liep maar rond, deur in, deur uit, sleurde hier aan ketels, daar aan kuipen.

„'t Is toch een goed vrouwtje”, dacht Dries, „een vlijtige werkster en al wat ze zegt is maar zottigheid” en weer lachte hij. Al werkende herinnerde hij hun trouwdag, hun kinderen, die nu ook allen weer gehuwd waren en jongens hadden...

Maar daar ineens ging een luid geroep en gekerm op. Boerke verschrok.

De menschen vluchtten, lieten hun alm in den steek, liepen over het veld al roepend: „Ze zijn daar! Ze zijn daar!”

Dries wist niet wat dit beduidde, angstig keek hij op en daar... achter de elzenhaag... zweefde een dikke stofwolk over het land en verder nog... zwarte rookmassa's, waardoor de vlammen hoog opsloegen... Brand! Brand!

De stofwolk naderde meer en meer en daar... plotseling zag Boerke een

Schnabelst.

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL CHALOEN, VOORZIJD.

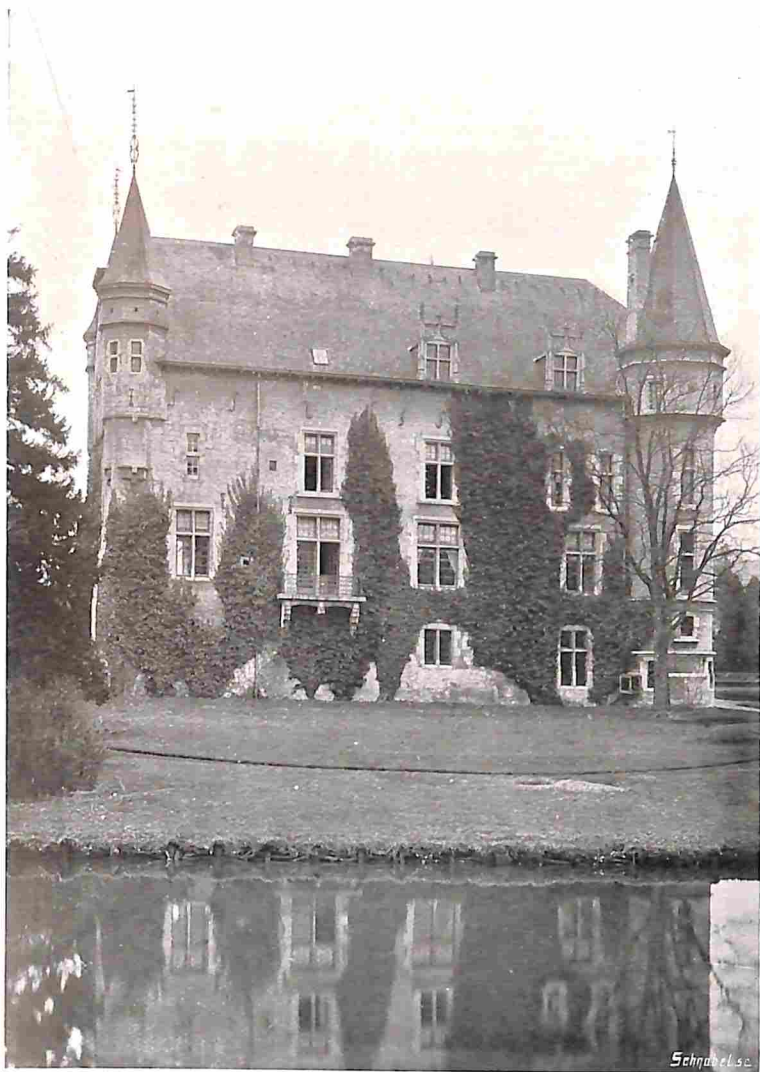

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL CHALOEN, ACHTERZIJDE.

groep ruiters met lange lansen en sabels. De paarden holden den zandweg af, naar zijn hoeve.

Als aan den grond genageld bleef Dries staan. Hij rilde over gansch zijn lichaam, hief den adem in, zijn hart bonsde geweldig, hij hoorde het kloppen, voelde het op en neer gaan in zijn ribbekast. Zijn wezen verbleekte, zijn lippen trokken zich samen, zijn tanden klapperden....

„Wat zouden ze doen?” dacht hij. „Zouden ze zijn woonste ook afbranden?” Ze stond daar zoo schoone, nevens den diepen zandweg, met hare witgekalkte muren, hare groene vensterblinden en deuren en het rosse rieten dak. En Treze? Neen, zijn hutteken afbranden deden die brave soldaten niet. Treze en hij waren maar simpele menschkes.

Alom nu stoven ruiters het veld over, alhier, aldaar, ten allen kant.

Voorzichtig nam Dries schup en vest, sloop den eikenkant in en dook er zich weg, in de sloot, onder een grooten struik. Hier zou hij tenminste veilig zijn?

Roerloos lag hij daar, dicht tegen den kant gedrukt, de beenen onder zijn lichaam. Insekten liepen de halmpjes op en neer, over zijn handen, zijn wezen, zijn jas, zijn broek, kropen in zijn hals, staken en kittelden hem met hun dunne, scherpe pootjes, maar hij voelde het niet.

En altijd nog hoorde hij het hijgen en brieschen van dempige peerden, dra- vend over het veld.

Boerke was benauwd hier zoo alleen en ongemakkelijk te zitten en.... Treze, zijn woonste.... nu scheen dat frisch beeld weer voor zijn geest. Droevig zag hij alles weer terug: zijn brave Treze, ach, 't is toch zoo'n goed vrouwtje en al wat ze zegt is maar zottenpraat;.... zijn woonste nevens den diepen zandweg.

Langzaam viel de avond in, traag zeeg hij door de deemstering. Duisterder en duisterder werd de lucht....

Dries rook een brandgeur.... zijn wezen werd bleek, paars. 't Was mis- schien zijn woonste nu, die in laaie stond. Daar misschien vlamde zijn pogen nu van zijn lang zwoegen en slaven.... en zou dit alles nu in een oogwenk vernietigd worden.... en Treze, de goede Treze, de drie schoone geiten, de bonte konijnen, de vette hennen en den oogst, hij was

zoo schoone geweest dees jaar.... Vermoeid vlijde hij zich voorzichtig neer in de gracht. De struiken geleken een donkeren koepel en een zacht windje zwatelde door de takken en deed de bladeren rillen.

De verpestende rook waaide weer in den kant en tegen de som- bere lucht zag Boerke een rozige klaarte, waarin langwerpige, zwarte stokjes dansten. De gensters vlogen hoog op, het veld over, vielen in den eikenkant, om en op Dries. Zie! het droge gras brandde reeds, duizenden en duizenden kleine vlammetjes hup- ten, lijk lichtkaarsjes in een processie, op en neer! Achter hem, voor hem, links en rechts, overal vuur!

Wat zou Boerke doen? Naar Treze! Vooruit! en zooveel zijn stramme leden het nog toelieten sprong hij op, beklauderde den kant, door de brandende struiken.... Hij zag niet meer, niets, blind, blind, dood zijn lieve, blauwe oogjes, altijd zou het duister zijn voor hem, het glorielijke licht der zonne zou hij niet meer mogen aanschouwen.... zijn Treze, zijn hoeve, zijn geiten.... Hij rolde zich op het stoppeldveld en kroop dan voort, naar zijn woonste.Hij voelde aleens de pijn op zijn handen en beenen niet. De geweldige pijnen der brandwonden, aanhoudend door de scherpe stoppels gepriemd. Als een zwart spook sleepte hij zijn bloedende lijf voort, nevens den brandenden kant. Viel in putten en voren en.... ten langen laatste niet meer kunnende liet hij zich vallen. Nu eerst voelde hij de stekende pijnen over heel zijn lichaam. Hij woelde, stampte, beet in de stoppels, kermde en zuchtte.... en in het fluweelen uitspansel daarboven, pinkten en knipoogden de sterren, blonk de zilvere maneschijf.... 't Was of ze lachten met zijn leed.

De morgen kwam, traag, talmend. De zon schoot hare stralen hei en derwaarts. De leeuweriken fladderden over het veld, maakten eenige kringen en vlogen dan zingend de hooge hoogte in.

Boerke Dries lag daar nog altijd op het blakke stoppeldveld. Hij roerde niet meer, de oogen geloken, het onschuldig wezen vol brandwonden en bloed, de vingers krampachtig in de eerde ge- slagen. Dood was hij, geen zucht, geen adem meer, zijn hart stond stil in zijn ribbekast.... De arme man.... hij wist niet eens dat ginder, een weinig verder, nevens den diepen zandweg, nog eenige smeulende balken en puinen de plaats zijner lieve woonste aanwezen; de vrucht van zijn zestig jaar zwoegen en slaven.... vernield, vergruisd, door die „brave soldaten die hier niet komen zouden”! En Treze, zijn braaf vrouwtje, de geiten, de konijnen, de kippen.... dood, dood.... dood, voor altijd dood.... Dood.... onschuldig dood, die twee simpele menschkes van het hoeveken ginder, nevens den diepen zandweg, op den lande.

MAURITS PEETERS.

DE ONTHOPHAGEN.

NA de notabelen van het mestkevergeslacht vragen in den uiterst beperkten kring mijner onderzoekingen ook de plebejers der Onthophagen een oogenblik onze aandacht. 1) In mijn naaste omgeving zijn ze zeker wel door een twaalfstal soorten vertegenwoordigd. Wat hebben

1) Hoewel de levenswijze dezer tor van de eigenlijke *mestkevers* afwijkt, behoort hij wegens *morphologische* kenmerken *toch tot die groep*, t.w. die der *Coprinii*, een onderfamilie der *Bladsprietigen* (*Lamellicornia*). Daarom spreekt Fabre toch terecht van den *Phanaeus* als *mestkever*. S. L.

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL CHALOEN, VAN TER ZIJDE GEZIEN.

deze kleine wezens ons te vertellen? Nog ijveriger dan hun grootere collega's snellen ze 't eerst toe, als ze weten dat de tractatie van den muilezel voor hen klaar ligt. In drommen komen ze naar 't lekkers toelopen, vertoeven er langen tijd en werken onder het afdak, waaronder een aangename temperatuur heerscht. Brengt ge hen daar een bezoek, dan staat ge verbaasd over de wriemelende schaar, waarvan niets u de aanwezigheid deed vermoeden. De grootste hebben nauwelijks den omvang van een erwt, maar er zijn er bij die nog veel kleiner zijn, dwergen, niet minder werkzaam, niet minder verlangend 't vuil te verkrumelen, welks spoedige verdwijning door de hygiëne gebiedend geëischt wordt. Hierbij geholpen door hun compagnons, de Aphodiën, hebben de onthophagen den grond spoedig van die onreinigheden gezuiverd. Meen niet, dat hun eeflust in staat is een dergelijk copieus maal te verwerken. Wat hebben deze dwergen eigenlijk voor voedsel nodig? Een atoom! Maar dit atoom dient uitgezocht te worden, te midden der vezels van 't fijn gehakte voeder. Vandaar verdeling en eendeloze onderverdeling der massa tot snippers en kruimpjes, die door de zon onschadelijk gemaakt en door den wind verstoven worden. Het werk is gedaan en goed gedaan ook, en de reinigings-ploeg trekt verder, om een ander terrein te ruimen. Behalve in 't koude seizoen, waarin elke arbeid gestaakt wordt, nemen deze diertjes nimmer vrij-af. Ondanks hun morsig bestaan maken ze uiterlijk lang geen kwaad figuur en is hun

kleedij ook niet zoo weersinwendig, als men dat misschien denken zou. Het insect kent onze misères niet. Bij hen draagt een grondwerker een schitterend kleed, een doodgraver tooit zich met een tweedubbele oranje-sjerp, een houthakker werkt in een fluweelen wambuis. Maar ook de onthophaag kent die weelde. Wel is hij steeds stemmig in 't zwart of 't bruin gekleed, nu eens is 't gewaad mat van tint, dan weer glimmend als ebbenhout, maar met hoeveel smaak is het steeds versierd. Het is of de graveur het costuum heeft voltooid. Zuiver getrokken evenwijdige groeven, reeksen van fijne oneffenheden en hier en daar verspreid liggende parelhoopjes, zijn bijna bij alle in rijken overvloed aangebracht. Ja zeker mogen ze gezien worden, die kleine Onthophagen, met hun kort ineengedrongen lichaam en dribbelenden gang.

En let dan ook eens op den eigenaardigen tooi van den kop. Deze vreedzame, ongevaarlijke wezentjes scheppen er behagen in, zich te wapenen, alsof ze ten oorlog moesten trekken. Een hunner met wien we ons aanstonds meer in 't bijzonder zullen bezig houden, vertoont twee dreigende, sierlijk naar achteren gebogen horens. Het is de stier-onthophaag, steeds deftig in 't zwart gekleed. Geen prachtstier der Zwitsersche weiden is met zulke sierlijk gebogen horens gekroond. Een buitengewoon artist is de onthophaag echter niet; zijn nest mag haast dien naam niet dragen.

De zes soorten, die ik in gevangenschap kweek, maken ze in groote hoeveelheid. De stier-onthophaag alleen verschaft er me een kleine honderd en ik vind er geen twee gelijke bij, zooals toch het geval moest wezen bij voorwerpen, die uit denzelfden gietvorm en uit dezelfde werkplaats afkomstig zijn. Doch hoe ongelijk van gedaante ze ook mogen zijn en hoe onafgewerkt ze er ook mogen uitzien, men herkent toch den grondvorm, waarvan de onhandige nestenbouwer nimmer afwijkt. Het is een zak in den vorm van een vingerhoed met 't bolvormig oppervlak naar beneden en de cirkelvormige opening naar boven gekeerd.

Somtijds vestigt het insect zich in 't centrum mijner toestellen, in 't hartje van de aardmassa, en dan is de bolvormige gedaante steeds vrij nauwkeurig, maar gewoonlijk verkiest hij een solider basis en bouwt hij zijn nest tegen de wanden van 't bekerglas, 't liefst nog op den bodem.

Bij een vertikaal steunvlak is het nest een korte, overlangs doorgesneden cylinder, met een gladden en vlakken wand, waar die tegen het glas rust. Is het steunvlak daarentegen horizontaal, hetgeen het meest voorkomt, dan is de woning een soort van ruwe eivormige pastille, van onderen vlak en gedekt door een grof afgewerkt gewelf, doch in beide gevallen is de buitenoppervlakte, met uitzondering van die gedeelten, welke met het glas in aanraking zijn, door een laagje zand verhard.

Deze ruwe afwerking vindt haar verklaring in de wijze, waarop het dier onder normale omstandigheden te werk gaat. Zoodra de

tijd van 't eitjes-leggen aanbreekt, boort de onthophaag een cilindrischen put en daalt daarin tot op middelmatige diepte in de aarde af. Met behulp van kop, rug en voorpooten drukt hij de afgegraven materialen aan, om zoo goed en kwaad als 't kan, een nest van behoorlijke afmetingen te verkrijgen, gecementeerd dienen te worden. Hiertoe klimt het dier langs zijn mijnschacht naar boven, neemt een „armvol" mortel afkomstig van den koek, waaronder hij domicilie heeft gekozen en daalt daarop naar omhoog met zijn vracht, die hij uitspreidt en tegen den zandigen wand aandrukt. Aldus wordt een betonbedekking verkregen, waarvan het grint door den muur zelf geleverd wordt en 't cement van 't schaap afkomstig is. Nadat herhaaldelijk nieuwe metselspecie is aangevoerd, die door den truffel tegen de wanden gestreken wordt, is eindelijk de stevigheid van de silo verzekerd en behoeft er geen gevaar voor instortingen meer te bestaan. De woning is gereed; het komt er thans op aan, die te bevolken en van voedsel te voorzien. Nadat tegen den wand der zoogenaamde broedkamer een eitje is afgezet, wordt het voedsel voor de aanstaande larve verzameld, een werk dat teedere zorg vereischt. Vroeger, toen het dier zich uitsluitend met de inrichting van zijn woning had bezig te houden, betrof het zijn bouw-materialen uit de buitenkorf der massa en lette er niet op, dat er zich wat zandige onreinigheden van den bodem aan gehecht hadden. Thans

echter dringt hij tot in het binnenste van den koek door, langs een galerij, die er met een boor in schijnt aangebracht. Evenals de kaaskooper zich van een holle cilindrische sonde bedient, om 't inwendige van een kaas te keuren, evenzo schijnt ook de onthophaag te werk te gaan voor hij er toe overgaat 't voedsel voor zijn larven te verzamelen.

In 't aangeboorde stuk maakt hij een zuiver rond gat en begeeft zich regelrecht naar de kern, waar de stof geheel van de lucht afgesloten, haar aroma en haar malsheid bewaard heeft. Deze wordt bij kleine heetjes opgeborgen en aangedrukt tot dat het nest tot den rand gevuld is. Ten slotte wordt de cel toegedekt met een deksel, vervaardigd van denzelfden mortel als waarmee de muren zijn bestreken.

Ten einde over de waarde van 't werk te kunnen oordeelen, moet men 't van binnen bekijken. Een ledige ovaalvormige ruimte beslaat het achterste gedeelte van 't nest; dit is de geboorte-kamer, die in verhouding tot het eitje, dat aan den wand gekleefd is, kolossale afmetingen heeft. Het eitje, een kort wit cilindertje, aan beide einden afgerond en niet langer dan 1 m.m., steekt zonder anderen steun dan 't punt, waar de eileider 't ingeplant heeft, in de ledige ruimte naar voren. Waartoe die geweldige ruimte voor zulk een klein eitje? Beschouwt men den inwendigen wand een weinig nauwkeuriger, dan worden we voor een andere vraag

gesteld. We zien, dat hij bestreken is met een fijn, groenachtig, half-vloccig en glinsterend papje, dat uiterlijk niet de minste overeenkomst toont met het stuk, waar 't insect zijn materialen betrokken heeft. Een dergelijke pleisterkalk is ook te vinden in de holte, waarin de pillenkever, de copris, de sisypus, de géotrup en andere bereiders van mestconserven later het ei onderbrengen, maar nimmer heb ik 't naar verhouding in zulk een groote hoeveelheid aangetroffen, als in de broed-kamer van den onthophaag. Aanvankelijk hield ik deze groene brij, die ik voor 't eerst bij den heiligen pillenkever heb aangetroffen, voor een vocht dat uit de voedselmassa was gekomen en zich, uitsluitend door de werking der capillariteit, tegen de wanden had afgezet. Dit is echter een dwaling en thans weet ik dat we dezen half vloeibaren room te danken hebben aan de moederlijke voorzienigheid; het is een speciaal soepje, een melkspijs, bereid met 't oog op de behoefte van den aanstaanden voedslerling. De jonge duif steekt haar snavel in dien van haar ouders, die haar met krampachtige bewegingen eerst een soort van kaasstof, door den krop bereid, doen inswelgen en later onthalen op een maaltje korrels, die een aanvankelijk verteringsproces geschikt gemaakt heeft voor de wordt het lartje van den onthophaag den eersten tijd gevoed. Van een overbrenging van 't lekkers op de wijze zooals de duif dit doet, kan hier geen sprake zijn. Vooreerst maakt de bouw van andere cellen de aanwezigheid van 't wijffe elders noodzakelijk,

Foto C. Steenberghe.

HET KASTEEL CHALOEN. HET OUDSTE GEDEELTE.

en bovendien is er nog een veel ernstiger bezwaar: ze legt haar eitjes één voor één en wel met vrij groote tusschenpoozen, en daar het uitkomen tamelijk laat geschiedt, is ze noodzakelijk op een andere methode aangewezen dan die de duif toepast.

De zuigelingen-pap is overal tegen de wanden te vinden, zoodat de jonge spruit maar heeft toe te tasten. Het krachtiger voedsel, bestemd voor een volgende levensperiode, is de stof, zonder meer, zooals het schaaap die geleverd heeft, terwijl die zelfde materie, in de moedermaag van te voren gaar gestooft, voor de allereerste levensdagen is bestemd. Zoo straks zullen we den voedsterling de wanden zien belikken en vervolgens het meer substantieele voedsel zien aantasten.

Ik heb er tot mijn spijt niet in kunnen slagen, het wijfje te bespieden, terwijl het die pap voortbrengt en tegen de wanden kleeft. 't Atelier van de pastei-bakster is zoo verbazend klein, dat het oog niets van haar bezigheid gewaar wordt, maar bovendien zou het licht, dat in haar werkplaats valt, haar toch aanstonds den arbeid doen staken.

Maar al ontbreekt mij de directe waarneming, 't uiterlijk voorkomen der stof spreekt zeer duidelijk en die leert ons, dat de onthophaag, al werkt hij ook volgens een andere methode dan de duif, evenals deze voor zijn nakroost de eerste hapjes bereidt. Met uitzondering van de bijen, welker uitgebrachte specie bekend is onder den naam van honing, is er in de insectenwereld geen diersoort aan te wijzen, die zulke teedere zorgen voor zijn nageslacht betoont.

Na een week ongeveer komt het zonderling gevormde larfje te voorschijn. Het draagt op den rug een groote suikerbroodvormige bult, welks gewicht zoo groot is, dat het diertje omvalt als het tracht zich op de pooten staande te houden. 't Vergeefsche van zijn pogingen inziende, blijft het maar op zijn zijde liggen en likt in die houding den room van de wanden. Zoodra het een deel der muurbedekking heeft schoongemaakt, verplaatst het zich een weinig met behulp van zijn welgevormde pooten om opnieuw in liggende houding zijn maaltijd te vervolgen. Daar de kamer ruim en de proviand in rijken overvloed voorhanden is, duurt het eenigen tijd voor hij tot ander voedsel overgaat. De larven van de Geotruup, van den Copris, van den Heiligen Mestkever maken in korten tijd 't lekkers op, dat de wanden van hun enge cel bekleedt, een lekkernij, die hun zoo spaarzaam wordt toegediend en juist voldoende is om den eetlust op te wekken en de maag tot 't verteren van steviger kost geschikt te maken; onze nietige dwerg daarentegen vindt wel voor een week voedsel. Maar dan ook spreekt hij krachtiger spijs aan, die binnen een maand geheel verbruikt is.

Laat ons thans zien welke prachtige rol de bult te vervullen heeft. Glazen buisjes, die ik, met 't oog op de komende gebeurtenissen, in gereedheid heb gebracht, stellen me in staat het werk van de steeds in omvang toenemende larve op mijn gemak te beschouwen. Ik zie haar aan een der einden van de cel, die in puin gevallen is, een kluisje bouwen, waar de gedaantewisseling zal plaats hebben. Ze gebruikt als materialen de spijsverterings-

resten, die in de bult opgehoopt liggen en in mortel zijn veranderd. Van zijn eigen vuil dat hij in dit magazijn bewaard heeft, zal deze architect zich een sierlijk bouwwerk scheppen.

Met de loupe volg ik zijn bewegingen. Hij rolt zich samen, sluit den loop van 't spijsverterings-apparaat, brengt de beide uiteinden met elkaar in verbinding en grijpt met 't eind der kaken een bolletje drek, dat op 't zelfde oogenblik naar buiten komt. Met een lichten druk van den hals wordt deze metselsteen op zijn plaats gebracht. Andere volgen, die met groote nauwkeurigheid op elkaar gestapeld worden. Met behulp der palpen overtuigt het dier zich van de stevigheid, de juiste verbinding en 't onderling verband der deelen en zoo ontstaat zijn gebouw, dat hij op dezelfde wijze optrekt als een metselaar, die een schoorsteen bouwt. Soms valt een metselsteen naar omlaag, omdat het cement losgelaten heeft. In dat geval pakt het dier hem met de kaken vast en besmeert hem met een kleverige stof, die door het achterlijf uitgescheiden wordt. De bult levert derhalve de materialen, de ingewanden de metselspecie.

Aldus wordt een sierlijk huisje verkregen, eivormig van gedaante en inwendig volkomen glad gestreken, met een uitwendige versiering van weinig uitstekende schubjes, niet ongelijk aan den „kegel" van een ceder. Ieder dezer schubjes is een metselsteentje, dat uit den bult afkomstig is. Groot is het kluisje niet, nauwelijks zoo groot als een kersepit, maar 't is zoo netjes afgewerkt en zoo behaaglijk van vorm, dat het de vergelijking met de fraaiste voorwerpen der insecten-nijverheid kan doorstaan.

Overneming verboden.

J. H. FABRE.
(vert. door P. G.)

EENZAME NACHTEN.

Dit blijft u en mij gemeenzaam
Bij der uren vluchtigheid:
Altijd hebben even eenzaam
Wij den nieuwen dag verbeid.

Uwer oogen koele meren,
Uwer lokken zijdepracht,
Zijn mijn ongezegd begeeren
In de stilte van den nacht,

Als, rondom mij, in het duister
Heel de kamer is gezet,
En het avond'lijk gefluister
Is een woordenloos gebed.

Dit blijft u en mij gemeenzaam
Bij der uren vluchtigheid:
Altijd hebben even eenzaam
Wij den nieuwen dag verbeid.

J. VAN ROSSEM.

ONTWERP EENER MODERNE SCHOONHEIDSLEER VOOR DEN TUINAANLEG.

De kleine volken zijn rijker aan denkbelden dan de groote, al is het waar dat zij er niet zoo luisterrijk verwerkelijken kunnen.

GEDURENDE de laatste jaren is in Europa de belangstelling voor den tuinaanleg zonder twijfel in hooge mate verlevendigd. Wij gehoorzamen, gelijk dit veelal het geval is, aan den druk eener dubbele strooming. Door Frankrijk worden wij opnieuw naar het classicisme in de tuinarchitectuur teruggedoerd, doch tevens komen tot ons de meesterlijke oplossingen, welke men in Engeland vond van het probleem: te voldoen aan de eischen, die het hedendaagsche leven stelling ging. Bij de Engelschen vloeit namelijk uit de enge aanpassing van den tuin aan zijn bestemming een eigenaardige soort van harmonie voort.

In Frankrijk ziet men pogingen van begaafde mensen mislukken, waar zij met kracht en geweld verouderde vormen vernieuwen willen, en dat nog wel in den zoogenaamden „Le Nötrestijl"; anderzijds ziet men er de verstijving, die het gevolg is van meer vernuftige dan praktische wiskunstige toepassing.

Het zou wel eens kunnen, dat wij kleine volken met onze praktischen zin en onze geschiktheid om ons op den duur aan het goede, dat uit het buitenland komt, aan te passen, den comfortabelen aanleg der Engelschen overnamen, en die in zoover doordrongen met den latijnschen geest, dat zulke tuinen werden tot een aesthetische geordendheid. Gedrenkt met de machtige sappen van onzen bodem, kon dit alles dan zeer wel tot een kunstwerk gedijen.

Er zijn vele wijzen om aan te toonen, dat de tuin-architectuur in den volsten zin des woords een Kunst heeten mag. Al had er ook maar een mensch geleefd, bekwaam om in dit vak plastische of rhythmische materialen tot schoonheid om te vormen, dan had deze reeds de mogelijkheid dezer nieuwe kunst aangetoond.

Indien alleenlijk Phidias, alleenlijk Leonardo, alleenlijk Beethoven, uit het vormellooze materiaal van grondstoffen en klan-

ken, door vergeten voorgangers bearbeid, eensklaps het volkomen kunstwerk hadden gemaakt, en was er na hen niemand meer gekomen, dan zouden de bouw-, de beeldhouw-, de schilderkunst en de goddelijke muziek daarom niet minder aan het verbaasde heelal als opperste kunsten geopenbaard zijn.

PRIMITIEVE TUINAANLEG.

Naar een gedeelte van een schilderij voorstellende „Het oordeel van Keizer Otto III" van Thierry Bouts in het Museum te Brussel.

De eerste uitingen van den wil tot scheppen, zoowel van aesthetische als van constructieve vormen, neigen naar de meetkundige regelmatigheid.

André le Nôtre was voor de tuin-architectuur het genie, dat de hoogste toppen van den menschelijken geest eensklaps openbaarde. Niemand zal hieraan twifelen bij het zien van monumenten als de tuinen van Versailles en van Vaux-le-Vicomte. Alleen zij, die het Parthenon zagen, kunnen getuigen een even groote schoonheidsontroering te hebben gekend.

Ge moet echter niet meenen, dat mijne hulde aan het genie van Le Nôtre tevens een opwekking zou zijn om hem in elk opzicht na te volgen. Indien de eerbied, dien men aan den arbeid van het genie verschuldigd is, wat beter werd begrepen, men had het werk van Le Nôtre niet verknood, gelijk tot op heden nog geschiedt, tot de verbasterde vormen van zoovele tuinen, die men „Fransch” noemt, alleen omdat ze regelmatig van aanleg zijn.

Men vergeet maar al te zeer, dat Kunst een keuze is, en dat er geen Kunst tot stand komt zonder *compositie*. De bepalende voorwaarden voor die keus zijn onderworpen aan een strenge wet. Maar meestal ziet men geen keus, willekeur slechts, en evenmin vindt men een spoor van heldere en begrijpelijke compositie in zulke verbasterde tuin-ontwerpen.

Hoe dan moet de aanleg van een tuin tot een kunstwerk worden?

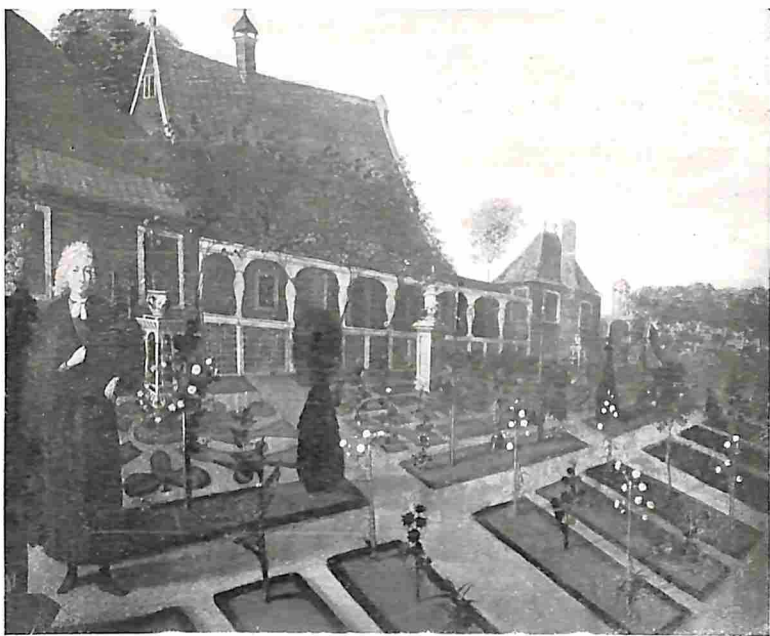
Noch *de mode*, noch zelfs *vooringenomenheid* mogen tot het aanwenden van dezen of dien stijl leiden voor zulk een bijzonder werk als een tuinaanleg is. Een werk, dat maar niet terstond is gerealiseerd; een werk, dat nooit af is, doch dat *zich allengs voltooit* onder de blikken der opeenvolgende menschengeslachten; een werk, waarbij onze inmenging begrensd is, waaraan wij niets doen dan in den aanvang *zijn wet van organisatie* voorschrijven, terwijl gedurende reeksen van jaren, ja eeuwen de wording blijft voortgaan.

Een ieder zal begrijpen, dat *de mode* — dat kortstondige uiterlijk der Verbeelding —, alweer lang voorbij is voor het werk goed en wel zich ontplooit, terwijl de *vooringenomenheid* slechts willekeur stellen zal tegenover de wetten der natuur, die het eeuwige voorbeeld is, en de eeuwige meesteres.

De kunst van den tuinaanleg heeft een schier onbegrensd domein: zij strekt zich uit tusschen de *ongerepte natuur* en de *bouwkunst* der huizen, die, in groepen bijeengezet, de machtige steden der menschen vormen. Ofschoon deze Kunst doordringt tot in het hart der steden, houdt zij zich toch op aan de grenzen der twee uitersten, — de natuur en de eigenlijke bouwkunst —, welke zij beide buiten haar gebied sluit; immers men kan een ongerept gebleven stuk natuur, dat omheind is, met geen mogelijkheid een *park* noemen, zoomin als men de compositie van een tuin, een architecturaal tuin, vereenzelvigen zal met die van een bouwkundig werk.

De natuur zelf is, zoomin als haar angstvallige nabootsing een kunstwerk. Maar de tuin begint te worden, zoodra de mensch zich ermede bemoeit, en er in begint te kappen om hem geschikter te maken voor zijn doel, of aangename voor het oog. Ja, het trekken van een wandelweg, die op die en die plaats (hier is *Keus*) in een vastgestelde orde (hier is *Orde*) de schoonste gedeelten van het domein met elkaar verbindt, is reeds het eerste begin van een compositie, het ontwerp voor een schakeering van effecten.

En bovendien moet men den weg op zoo'n manier weten te trekken, dat deze noch door zijn verloop, noch door zijn aanleg en zijn grondstof den aanblik van het omringende afbreuk doet. En het is reeds heel wat, een weg te bedenken, die een waar voetpad voor menschen is, gelijk door het oerwoud het voetpad der dieren ligt.

STADSTUIN IN DE 17DE EEUW.

(GERARD DE RIJP, STAANDE IN ZIJN HOF).

Naar de schilderij van een onbekenden meester.

Het verschijnsel onder de vorige afbeelding genoemd, is in verschillende fasen van ontwikkeling waar te nemen, in alle natuurlijke pogingen van den wilde nabij zijn hut; in die van den hedendaagschen boer; in den tuin door het spelend kind in het zand ontworpen of in een hoekje van het erf der ouderlijke woning aangelegd.

BICHCMENTUIN IN DE 15DE EEUW.

Naar een afbeelding in het Breviarium Grimani.

Uit de onvolkomenheid, die onafscheidebaar is van alle menschelijk bereiken, vloeit een schilderachtigheid in de uitvoering voort in rhythmischen zin; Bayard noemt dit verschijnsel aldus: de schilderachtigheid welke de plaats van den stijl inneemt.

twee uitersten, welke tegenwoordig elkaar heeten uit te sluiten: de geordende tuin en de natuurlijke tuin.

Een palet is geen schilderij, een gamma is geen muziekstuk, een woordenboek is geen roman, en een verzameling planten is geen tuin.

„Ik ben van oordeel”, zei onze Engelsche collega Miss G. Jekyll, „dat de bijeenstelling van een partij planten, hoe groot die ook moge zijn en hoe kostbaar ook, nog maar geen tuin te noemen is; het is een *verzameling*, meer niet. Als men planten heeft, komt het er op aan, daaruit zorgvuldig te kiezen. Het komt mij voor, dat het onze plicht is, en dat wel voor de verbetering van onzen smaak, de planten zoo te rangschikken, dat zij schoone schilderijen vormen. Het zal onze oogen bekoren en dusdoend gaandeweg ons inzicht en oordeel verbeteren. Het zal onzen smaak zoo verfijnen, en ons artistiek geweten zoozeer louteren, dat wij geen leelijke of slordige samenstellingen noch eenig ander misbruik van planten meer verdragen kunnen. Integendeel, wij stellen er een eer in, ons in dit opzicht steeds meer en meer te volmaken”.

In de eerste plaats, zoo mogen wij ons wel afvragen: Wat is een tuin? Alvorens wij deze vraag beantwoorden, moeten wij eens nagaan wat de oorsprong van een tuin was, al is het allerm minst ons plan, hier iets als een „*Geschiedenis van den Tuin door de eeuwen heen*” te schrijven, wat trouwens reeds zoo menigmaal met min of meer goeden uitslag werd beproefd.

Men meende bij het schrijven van zulk een *Geschiedenis*, of van die der *Stijlen* van de tuin-architectuur, dat men de *schoonheidsleer* voor den tuin behandelde, maar het zal ons niet moeilijk zijn, aan te toonen, dat in den onmetelijken hoop oude en nieuwe boeken, welke over deze kunst geschreven zijn, maar in zeer weinige die *Schoonheidsleer* behandeld wordt, of anders dan vluchtig aangeroerd. In omvangrijke boeken worden wel beschrijvingen der prachtige tuinen van vroeger opgedischt en dat nog liefst op een gezocht litteraire manier. Elders weer vindt men uitsluitend den technischen kant der zaak besproken. Men kan dus gerust zeggen, dat de *Esthetica van den tuinaanleg* nog te schrijven is.

Wij zullen ons best doen, in de eerste plaats de richting te onderkennen en aan te duiden, in welke die complex van onderdeelen, die wij *een tuin* noemen, tot stand komt, boven alle toevalligheden van mode of persoonlijke vooringenomenheid uit. Wij zullen zien of er een maatstaf bestaat voor de redelijke beoordeeling van dat ononderbroken wordingsproces van dien complex, zonder dat we ook maar een oogenblik uit het oog mogen verliezen de hoofdlijn der ontwikkeling van — ik durf wel zeggen — dat levend organisme hetwelk een tuin is. En indien wij dit alles kunnen uitdrukken in een duidelijke formule, aus van een algemeene wet, — in een algebraïsche formule, waarvan men de teekens nog slechts door de waarden te vervangen heeft om tot de gezochte uitkomst te raken, — dan zullen wij vrijwel met elkaar hebben verzoend die

Welke nu zal onze methode van werken zijn? Eenige definities althans zullen ons onontbeerlijk wezen om ons uitgangspunt te bepalen. Vervolgens zullen wij de feiten onderzoeken, en onmiddellijk putten uit eenige intellectuele bronnen en wel voor dit geval uit anderhalve eeuw fransche literatuur.

Vermoedelijk zult gij u afvragen, waarom iemand, die over tuinaanleg schrijft, zijn auteurs temidden der romanciers en dichters zoekt inplaats die te kiezen uit de vak-literatuur. Ik ga u dit verklaren. Mijn bedoeling is vooral aan te toonen, dat het maken van tuinen een vak is, zonder twijfel gerechtigd om bij de Schoone Kunsten te worden gerekend, en dat een tuin al evenzeer als de grootste kunstwerken de weerspiegeling is, oprecht en natuurlijk, van het Leven zelf van een tijdperk, de getuigenis van den smaak, het inzicht en de verlangens der samenleving op zulk een tijdstip. En wat zou dan wel nadrukkelijker van die verlangens en inzichten kunnen getuigen dan de uitlatingen van wie schrijven, niet met het doel te onderwijzen, te demonstreeren of voorzeggingen te doen omtrent onderwerpen, waarom zij zich eigenlijk niet bekreunen, maar met geen andere bedoeling dan het literaire verhaal, hetwelk zij ten beste geven, te omlijsten? En wanneer zij aan de kunst, die ons bezighoudt, het materiaal ontleenen om er het tooneel d.i. de omgeving voor hun litteraire personen, uit op te bouwen, dan lijkt mij bij hen te vinden de

KASTEELTUIN OMSTREEKS 1580.

Naar de schilderij van Hans Vredeman de Vries.

...Datzelfde beginsel ligt nog ten grondslag aan den moestuin, aan de rabatten en, aan de rijkst versierde zoowel als aan de eenvoudigste bloemperken.

instinctmatige getuigenis der intieme verlangens, die vertolken de onbewuste pogingen van den geest tot het bereiken van een bijzonderen vorm van schoonheid in het leven.

Wat de beroeps-tuiniers aangaat — en ik hoop, dat de weinigen onder hen, wien ik met dit absolute oordeel onrecht doe, mij vergeven zullen —, die van vroeger tijden hadden vrijwel geen andere zorg dan hun vorst te verheerlijken en het hof te maken; de meesten van den lateren tijd meenen, dat hun taak bestaat in het zoeken van technische oplossingen voor tuinen in alle stijlen en voor alle smaken. Er is dan ook niets dwazers denkbaar dan Romeinsche, Moorsche en Chineesche, zelfs Italiaansche of zoo geheeten Fransche tuinen in een klimaat als het onze, niets zoo weinig passend bij onze luchten en landschappen. Dezelfde dwaling als bij onze quasi-oude hedendaagsche bouwkunst geldt ook voor de tuinkunst, beide zijn evenzeer vergiftigd door de oudheidkundige toepassingen en den dommen voorkeur voor het uitheemsche.

Men is het er over eens, dat in de oudste tijden de volkeren nomaden waren, en leefden in een staat van wildheid; zij waren jagers, voedden zich met het geschoten wild, met de verschalkte visschen, met wat ooft en magere wortelen. Zij leefden onzeker van wat de volgende dag brengen zou. Al hun tijd besteedden zij om zich leeftocht te verschaffen.

Later kwamen zij op het denkbeeld zekere diersoorten tam te maken en werden zij herders.

Nog steeds nomaden, leefden ze van de opbrengst hunner kudde, welke zij voortdurend naar andere plaatsen drijven moesten om hun verse en voldoende voeding te bezorgen. Doch toen het denkbeeld bij den mensch opkwam, aan zichzelf en zijn kudde voedsel te verschaffen door den grond te bebouwen, toen de nomade dus zich duurzaam op eenzelfde plaats vestigde en om in zijn levensonderhoud te voorzien verscheidenheid van vruchten en voedzame gewassen teelen ging op een strook grond rondom zijn primitieve hut, was met dien kleinen warmoeshof het beginsel van den tuin geboren. Gelijk de oer-mensch, die de wanden van zijn hol bedekte met teekeningen en kleurvlakken, waaraan hij een geheime kracht toeschreef, onbewust door een betrekkelijk schoonheidsinstinct geleid werd, zoo ging hij de plek gronds, waarop hij groenten en vruchten kweekte, allengs al meer en meer verfraaien. Reeds de eerste pogingen om aan dat onbewuste schoonheids-instinct te voldoen, brachten, hoe luttel ook in den aanvang, het begrip kunst binnen de sfeer zijner werkzaamheid.

„De kunst openbaart zich het eerst door den wensch naar symmetrie, wat overeenkomt met het rhythme bij de muziek en de dichtkunst”, zegt Salomon Reinach, — „daarna door smaak voor kleur, niet om er figuren mede te maken, maar om haar eenvoudig weg uit te strijken, tot

een vreugd voor de oogen. Daarna krijgt de mensch lust om figuren te teekenen, samengesteld uit rechte of kromme, evenwijdige of elkaar snijdende lijnen.

Deze ontwikkelingsgang werd bevestigd door de sporen, nagelaten door de wilden der oudste tijden; hij is waarschijnlijk getoetst door een studie der nog levende wilden en door het gadeslaan van kinderen, welke laatsten in onze beschaaftde samenleving het beeld van de primitieve wilden zijn: het kind houdt achtereenvolgens het meest van de symmetrie, de kleur, het naast elkander plaatsen en het dooreenwerpen der lijnen.

Zoo is bij den tuinaanleg regelmatigheid bij het zaaïen en uitplanten der gewassen geboden, wil men zooveel mogelijk gebruik maken van den beschikbaren grond, en deze, door de praktijk geëischte, regelmatigheid zet het instinct der symmetrie aan den arbeid, voert het element der lijn in.

Bloemen werden voor het plezier der oogen gekweekt. Op deze wijze kon het element kleur worden ingevoerd. Een plant, die door haar regelmatig vorm trof, kon tot een versiering-motief worden, op gelijke afstanden herhaald. Tusschen de beplantingen moest men door kunnen loopen zonder die te beschadigen en dit leidde tot het trekken van eventuele padenlijnen

en het aanleggen van randen. Aan dezen spontanen, natuurlijke arbeid zou echter een meer bewust ingrijpen 'n hooger vlucht geven.

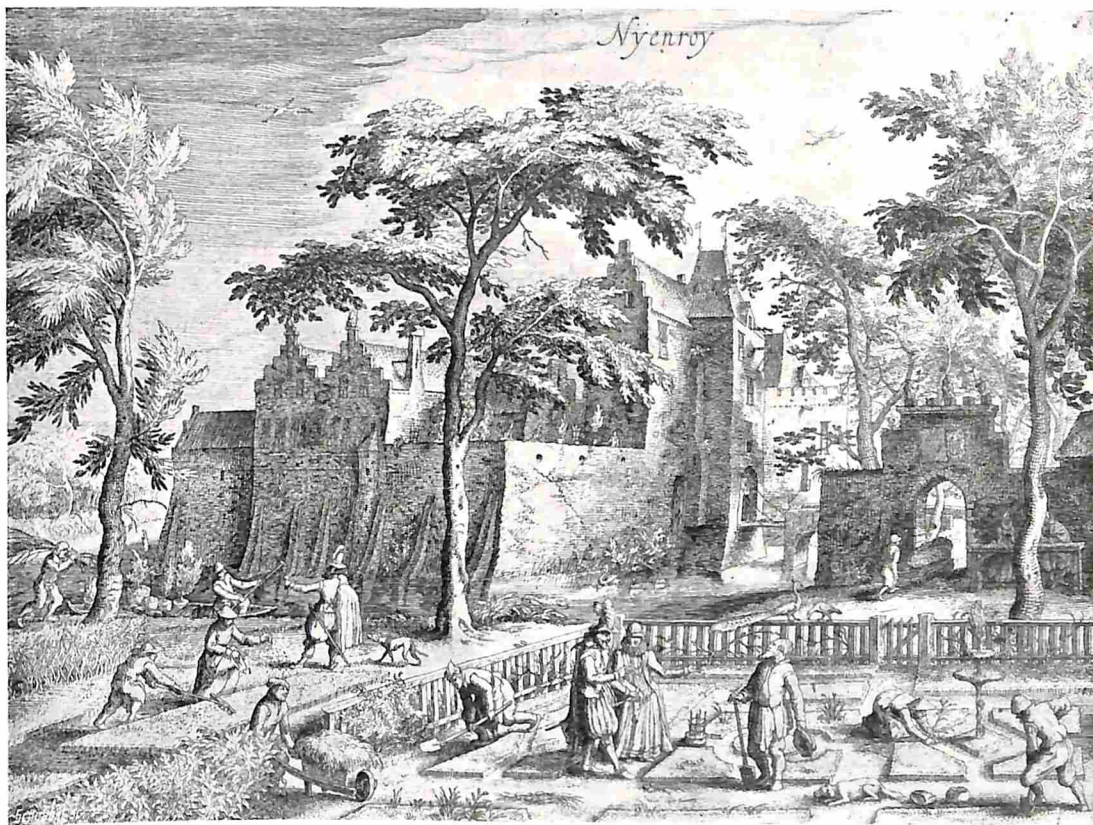
* * *

Uit het beginsel der nuttigheid ontwikkelde zich allengs dat der verfraaiing. Wel was het, — naar het woord van Emile Bayard — nog niet veel meer dan een zekere schilderachtigheid, wat toen voor Stijl moest doorgaan, maar men kon reeds zeggen, dat de tuin, voor nuttige doeleinden aangelegd, vergroot en verfraaid werd. Later werd hij in verband met het woonhuis, dat in zijn midden lag, meer architectonisch behandeld, daarna wilde men hem op de natuur doen lijken en bootste die erin na, en tegenwoordig, nu hij volkomen in verval is, ziet men hem aan de theoretici — zonder meer — overgeleverd. Men kan slechts hopen, dat een Renaissance van de tuinkunst geschiedde in een richting, welke aan hedendaagsche behoeften voldoet.

Laat ons deze opvatting wel onthouden: Het beginsel van den Tuin lag in den tuin voor nuttige doeleinden. Laat ons tot dit beginsel terugkeeren voor den hedendaagschen tuin; wij zullen er den grondslag in vinden voor een moderne schoonheidsleer van den tuinaanleg.

(Wordt vervolgd).

LOUIS VAN DER SWAELMEN.

KASTEELTUIN IN DE 16DE EEUW.

Naar een ets door Vinckeboons.

Foto P. Smits.

DE WATERSNOOD.

OVERSTROOMDE EENDENKOOIEN TE VOLENDAM.

Naar schatting zijn reeds pl.m. 1000 eenden z.g. „lek” geworden en verdronken. De dieren die vóór de ramp uitstekend verzorgd en gevoederd werden met „nest” (kleine vischjes) ontwendden het natte element en daardoor tevens het gebruik van de kliertjes, waarmede de veeren worden ingezet, zoodat vele ervan in het opkomende water nat werden en zonken.

Wanneer men de dakpannen der eendenkooien optilt, ziet men op de balken honderden gevluichte ratten...

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(28)

RICHARD WASHBURN CHILD

(Geautoriseerde vertaling)

VIJFDE BOEK.

DE MAN MET DE WITTE TANDEN.

I. GRASSPRIETJES.

TOEN Margaret Murchie, in de limoussine gezeten, haar verhaal geëindigd had, terwijl het licht van de booglamp, door de duizenden regen-droppels weerkaatst, op het portierraampje speelde, en een gelaat plekte, dat al de kracht vertoonde van een stijve oude-vrijster, klonk er geen ander geluid dan het huilen van den storm in de laan. Estabrook zat met zijn voorhoofd in de handen. In mijn praktijk had ik genoeg ondervinding opgedaan van menschen die probeeren over een grooten schok heen te komen, om niet te spreken vóór een woord van hem mij zou toonen welke uitwerking Margaret's verhaal op hem gehad had. Zijn gezicht kon ik niet zien, maar zijn vingers gingen zenuwachtig aan zijn slapen heen en weer, alsof hij daar het een of ander fijn drukte. Toen hij ten laatste het hoofd ophief, deed de uitdrukking van zijn gelaat mij verbaasd staan. Ik vond dat zij eerder zachter dan harder was geworden. Een geduldig glimlachje verborg bijna de vrees, die in zijn oogen lag.

„De dochter van een moordenaar?” vroeg hij, mijn knie aanrakend.

Wat moest ik zeggen?

„Zij moet 't een of ander groot verdriet hebben, dokter”, fluisterde hij.

Ik knikte.

En toen was het dat de onvervalschte Estabrook-aard heenbrak door de korst van gewoonte, manieren, tradities, egoïsme, en zelf-ingenomenheid. Uit de diepten van zijn persoonlijkheid riep de man, voor wien ik sinds dat oogenblik een groote achting

Foto P. Smits.

DE WATERSNOOD.

DE DOORGEBOKEN ZEEDIJK BIJ KATWOUDE. FLAUW
TEGEN DEN HORIZON HET ONGELUKKIGE MARKEN

gehad heb, zijn ziel op, en zij kwam. Hij boog zich over en keek door de beslagen ruit in het portier, over de wonderige straat, naar den van het regenwater glimmenden voorkant van zijn huis, en naar het duistere licht dat daar brandde.

„God, meneer!” zei hij, zich naar mij toekeerend, met zijn tanden op elkaar geklemd als die van een vechtend dier. „Wat kan het mij allemaal schelen? Ik heb haar lief! Zij is de mijne! Zij is de mooiste — de beste vrouw op de geheele wereld!”

Margaret Murchie huiverde.

Even daarna vatten beide Estabrook's handen mij bij mijn mouw.

„U zult mij nu niet in den steek laten, niet waar?” vroeg hij, mij aankijkend. „Ik kan het niemand anders vragen. Dat begrijpt u wel. Wilt u me helpen? Wat zullen we doen?”

„Vertrouw maar op mij”, antwoordde ik. „We moeten voorzichtig zijn. Wacht! Laten we nog even de feiten nagaan. Het eerste wat we doen moeten, is: Margaret Murchie terug sturen naar huis. Zou je denken dat je vrouw weet dat ze niet in huis is?”

„Dat geloof ik niet”, zei hij. „Al den tijd dien we noodig hadden om Margaret in deze limoussine te brengen, heb ik het raam in het oog gehouden. De gordijnen bewogen heelemaal niet”.

„Goed zoo!” riep ik uit. „En luister nu eens, juffrouw Murchie, naar wat ik u zeggen zal. Hoe vaak roept uw mevrouw u per dag?”

„Ik geloof zoowat om de drie of vier uur, meneer”.

„Heel goed. Neem dan deze parapluie en ga weer naar huis. Gebruik meneer Estabrook's sleutel maar. Ga zoo zachtjes mogelijk het huis binnen. En zeg tegen niemand iets. Als mevrouw Estabrook meer dan vijf uur laat voorbijgaan zonder je te roepen, ga dan naar haar deur en klopf aan. Als je geen antwoord krijgt, bel dan mijn kantoor op. Dan mag je geen oogenblik talmen, want dan is er gevaar”.

Estabrook luisterde met starende oogen naar deze bevelen.

„U weet meer dan u zegt!” riep hij uit. „Zeg het me!”

Ik schudde het hoofd, opende het portier, en nadat de oude meid was uitgestapt, waggelde zij de straat over waarbij haar japon in den vochtigen wind flapperde.

„Kom, meneer de chauffeur!” zei ik tot hem. „Vannacht slaap je in mijn huis. Morgen —”

„Morgen?”

„Precies”, zei ik bruusk.

„En wat dan?”

„Morgen zal ik zoeken naar de waarheid die tusschen de grassprietjes verborgen ligt!” zei ik. „Ondertusschen zal ik je zoo veel mogelijk laten slapen, wat van meer gewicht kan zijn dan je misschien nu wel denkt”.

Ik zeide dit eenigszins op een toon van gezag, omdat ik ieder oogenblik vreesde dat hij halsstarrig zou worden. Ik was bang, dat, als hij zich beleedigd voelde door mijn theorieën, hij mijn diensten van de hand zou wijzen en zich hals over kop zou storten in de een of andere dwaasheid, juist op het oogenblik, dat een zeer licht te verstoren evenwicht tusschen goed en kwaad, leven en dood, veiligheid en gevaar, zeer gemakkelijk kon overslaan naar de zijde van een vreeselijk onheil. Ik was dankbaar dat hij zich ook ditmaal handelbaar toonde door op de chauffeursplaats te klimmen en in de richting van mijn huis weg te rijden. Tegen een, twee uur dien nacht was ik bij het licht van de lamp in mijn studeerkamer bezig den jongen man, die van verdriet half buiten zichzelf was, een slaapdrankje te geven. Toen zijn hoofd al begon te knikkebollen, deed hij nog eenmaal moeite om zijn oogen te openen.

„Ik begrijp — er niets van — grassprietjes — of wat dan ook” verklaarde hij slaperig, toen ik zijn kamerdeur sloot.

Als gevolg van zijn uitputting vertoonde hij een zekere kinderlijke lichtgeraaktheid, doch ik wist dat die slaperigheid haar werk zou doen en dat hij nu voor de eerstvolgende tien uren veilig en wel was opgeborgen. Voor den middag zou hij zich wel niet meer in mijn plannen mengen.

Gedurende eenige minuten bleef ik, toen ik dien nacht naar bed ging, op den rand van mijn bed zitten.

„En als ik eens gelijk heb?” fluisterde ik bij mijzelf. „Wat een drama zou dat zijn! Wat een kijk in de nog onbetreden hoekjes van onze ziel!”

Ik ging naar het venster. Er rammelde een vroeg melkkarretje door de straat met een knikkebollende gedaante op den bok. Toen het met modderspatten bedekte witte paard een lichtkring bereikte, die geworpen werd door de lantaren op den hoek, stond de gedaante op, en terwijl de man naar de sterren opkeek, die hier en daar verschenen in de onbewolkte plekken van de lucht, trok hij een guminjas uit en vouwde deze op. De storm was uitgewoed.

„Wat die man daar deed, was een heel eenvoudige handeling op zichzelf”, zei ik bij mijzelf, terwijl ik toekeek hoe de man weder ging zitten. „Zijn gedachten zijn misschien even simpel: Maar de gevolgen van beiden! Wie zal het zeggen? Het leven zelf ligt geheel aan ééne zijde van een blauwen muur.”

* * *

Uit doktoren groeien meestal uitstekende detectives. Ik zeg dit niet om speciaal de aandacht te vestigen op mijn eigen geval, doch enkel om u te wijzen op het feit, dat een chirurgijn of dokter een oefenschool in die geesteshoedanigheden doorloopt, die groote oplossers van geheimen móét voortbrengen.

(Wordt vervolgd).